

لزوم نظارت مستمر اخلاق در پژوهش‌های علوم پزشکی: مطالعه مروری
سمانه تیرگر، فرزانه زاهدی، ندا مهرداد*، باقر لاریجانی

برای تمامی محققان حوزه علوم پزشکی، اعضای کمیته‌های اخلاق، سیاست‌گزاران این حوزه، و شرکت‌کنندگان در پژوهش‌های علمی، نیاز به دانش و راه‌کارهای عملی برای ارزیابی اخلاقی و نظارت دائم بر پژوهش‌ها به‌منظور جلوگیری از سوء استفاده یا ضرر و خطر احتمالی، واضح و مبرهن است. هرچند راهنماهای اخلاقی متعددی در حوزه پژوهش در سطح ملی و بین‌المللی تدوین شده‌اند، اما یکی از مهم‌ترین عواملی که رعایت اصول و کدهای اخلاقی در میدان پژوهش را تضمین می‌نماید، وجود نظارت مستمر در مراحل مختلف اجرائی طرح‌های پژوهشی است. متأسفانه این موضوع در کشور ما چندان مورد توجه نبوده و حتی در «آیین‌نامه بازنگری شده کمیته‌های منطقه‌ای اخلاق در پژوهش‌های علوم پزشکی» نیز مورد تأکید لازم قرار نگرفته است. هرچند لزوم کسب تأییدیه کمیته‌های اخلاق در پژوهش، راه را بر تصویب طرح‌های دارای جنبه‌های غیراخلاقی احتمالی سد می‌نماید، ولی رعایت اصول و راهنماهای اخلاقی توسط پژوهشگران نیاز به ارزیابی مکرر دارد. این در حالی است که مطالعات موجود در کشور نشانگر عدم وجود چنین نظارتی می‌باشند. این مطالعه به شیوه‌ی کتابخانه‌ای، پاسخ به دو سؤال اصلی و مهم را در منابع ملی و بین‌المللی مرور می‌کند و آن این‌که چه مواردی باید در پایش اخلاقی طرح‌های پژوهشی مصوب، مورد توجه قرار گیرند؟ بهتر است چه کسانی عهده‌دار نظارت مستمر اخلاق باشند؟ همچنین در لابه لای متن، به برخی از مدل‌های نظارت اخلاق بر طرح‌های پژوهشی در سایر کشورها اشاره خواهد شد. امید است که این مطالعه، گامی نخستین و مؤثر در اجرایی شدن نظارت مستمر اخلاقی باشد.

واژگان کلیدی: پژوهش‌های علوم پزشکی، کمیته‌های اخلاق، نظارت مستمر

* Email: nmeherdad@tums.ac.ir